

Benlik Odaklı Tasarım Eğitiminde Öğretim Yaklaşımları: Zihin Haritası Örneği

Teaching Approaches in Self-Oriented Design Education: Mind Map Example

ÖZET

Bu çalışmada görsel iletişim tasarımı öğrencilerinin tasarım eğitimi çerçevesinde zihin haritası oluşturma süreçlerinin öğrencilerin benlik farkındalıkları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Zihin haritaları merkezde çözüm aranılan kavramın yer aldığı ve bu kavramdan çıkıp merkezden dışarı doğru dağılan dallar ile karakterize edilmektedir. Bu çalışmada görsel iletişim tasarımı öğrencilerinden kişisel zihin haritalarını benlik özelliklerini temsil edecek biçimde geliştirmeleri istenmiş, haritada yer alan kavramların, öğrencilerin karakterini yansıtan bir konsept doğrultusunda uygulanması yönünde direktif verilmiştir. Ortaya konulan çalışmalar özgünlük ve benlik yansımaları bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışma 2022-2023 yılı güz döneminde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü ikinci sınıf öğrencileri ile sunum tasarımı dersi kapsamında yürütülmüştür. Çalışmalar üç haftalık süre içinde tamamlanmıştır. İlk hafta sonunda her öğrenci kişisel haritasının eskizini tamamlamıştır. Üretilen eskizler üzerinde öğrenciler ile birebir beyin fırtınası yapılarak öğrencinin benlik özelliklerini vurgulayacak olan kavram kararlaştırılıp, bu kavramın haritanın genelinde uygulanması istenmiştir. Çalışma süresince gözlem yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmanın hedefi öğrencilerin zihin haritalarını tasarlama süreçlerinde benlik kavramı özelinde kişisel farkındalık oluşturulmasıdır. Tasarım tekniği bağlamında öğrenciler özgür bırakılmıştır. Ortaya konulan zihin haritaları incelendiğinde tasarımların çoğunda öğrencilerin kolaj tekniğinden yararlandığı görülmektedir. Özellikle ağ yapısını tasvir etmek üzere ip ve bağcık gibi materyallerden yararlanılmış, haritalara dokunsal ve duyuşsal bağlamlar eklendiği gözlenmiştir. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin kişisel zihin haritaları tasarımları aracılığı ile öz benliklerini yansıtan özgün çıkarımlara ulaşabildiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Benlik odaklı tasarım, Benlik kavramı, Zihin haritası, Kolaj, Görsel iletişim tasarımı.

ABSTRACT

In this study, the effect of mind map design processes on students' self-awareness was investigated within the framework of design education of visual communication design students. Mind maps are characterized by branches in which the concept for which a solution is sought is located in the center and which leaves this concept and scatter outward from the center. In this research, visual communication design students were asked to develop their personal mind maps to represent their self-characteristics, and they were instructed to apply the concepts on the map in line with a concept that reflects the students' character. The studies presented are discussed in the context of originality and self-reflection. This study was carried out within the scope of presentation design course with the second year students of Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Architecture and Fine Arts, Visual Communication Design Department, in the fall semester of 2022-2023. The studies were completed within three weeks. At the end of the first week, each student completed a sketch of their personal map. By making one-on-one brainstorming with the students on the sketches produced, the concept that would emphasize the student's self-characteristics was decided and it was requested to apply this concept throughout the map. Observation method was used throughout the study. The aim of this research is to create self-awareness in the process of designing mind maps of students in terms of self-concept. In the context of design technique, students are freed. When the mind maps are examined, it is seen that the students benefited from the collage technique in most of the designs. In particular, materials such as rope and lace were used to describe the network structure, and it was observed that tactile and sensory contexts were added to the maps. When the findings were examined, it was revealed that the students were able to reach original inferences reflecting their own selves through their personal mind map designs.

Keywords: Self-oriented design, Self-concept, Mind map, Collage, Visual communication design.

GİRİŞ

Bu çalışmada görsel iletişim tasarımı bölümü öğrencilerinin tasarım eğitimi çerçevesinde zihin haritası oluşturma süreçlerinin öğrencilerin benlik farkındalıkları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Zihin haritaları matematikçi, psikolog ve beyin araştırmacısı Tony Buzan tarafından geliştirilen bir araştırma tekniğidir. Çözüm aranılan bir konunun kapsamını hızla tespit etmeye yarayan zihinsel ve görsel bir süreç olarak ele alınmaktadır. Zihin haritaları merkezde çözüm aranılan kavram ve bu kavramın merkezinden çıkıp radyan olarak (merkezden dışarı doğru)

Fatoş Çakıcıoğlu İlhan¹

How to Cite This Article

Çakıcıoğlu İlhan, F. (2023). "Benlik Odaklı Tasarım Eğitiminde Öğretim Yaklaşımları: Zihin Haritası Örneği" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:108; pp:5509-5520. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.67893>

Arrival: 24 December 2022

Published: 28 February 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma, 15-17 Kasım 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen I. Ulusal İzmir Sanat ve Kültür Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Arş.Gör.Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8473-1964

dağılan dallar ile karakterize edilmektedir. Zihin haritaları tasarımcının düşünme sürecinde aklına gelen kavramları hiyerarşik olarak ortaya koyduğu, ayrıca bu kavramları illüstrasyonlar ve piktogramlar gibi imgeler ile desteklediği görsel sunumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada görsel iletişim tasarımı öğrencilerinden kişisel zihin haritalarını benlik özelliklerini temsil edecek biçimde geliştirmeleri istenmiş, haritada yer alan kavramların öğrencilerin karakterini yansıtan bir konsept doğrultusunda uygulanması yönünde direktif verilmiştir. Tasarımlarda zihin haritalarının en belirgin karakteristik özelliği olan merkezden dışa doğru dallanan ağ yapısının seçilen kavram ile özgün biçimde uygulanması ölçüt olarak belirlenmiştir. Ortaya konulan çalışmalar özgünlük ve benlik yansıması bağlamında ele alınmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Benlik Kavramı Hakkında

Benlik kavramı, çağlar boyunca yazarların ve filozofların ilgisini çekmiştir. Eski medeniyetler için benlik fikri, insanların hayatı, maddi olmayan, yaşam ilkesi veya "öz" olarak düşünülen ruh kavramında gizlidir. İlkel dinler ruhu hem zihinsel hem de fiziksel süreçleri yöneten veya kontrol eden olarak görmüştür. Modern dünyada ise benlik kavramını öznel fenomenoloji dünyasında keşfetmeye devam edenler ise öncelikle varoluşçu okuldan yazarlar ve filozoflar olmuştur (Roccatagliata, 1986'dan akt. Baldwin, 2013:65).

Kişiliğin temel bir birimi olarak benlik kavramını benliğin sosyalleşme sürecinde üstlenmeyi öğrendiği rollerle birlikte bilimsel düşünceye yeniden tanıtan kişi George Herbert Mead'e (1934)'tir. Mead benliği bir yapıdan ziyade bir süreç olarak görmüş ve benliğin ve benlik bilincinin sosyal etkileşimden, yani insan organizmasının sosyal çevresiyle etkileşiminden ortaya çıktığını savunmuştur (Baldwin, 2013:67).

Benlik kavramı (self-concept) psikolojide kendimizle ilgili algılarımızı, yeteneklerimizi, tutumlarımızı, niteliklerimizi, inançlarımızı ve beklentilerimizi nasıl gördüğümüzü ifade etmektedir (Pajares & Schunk, 2001:240). Benlik kavramı kim olduğumuza dair zihinsel resmimiz olarak düşünülebilir. Kendimizi kendimize açıklama, kendimizle ilgili izlenimlerimizi, tutumlarımızı ve inançlarımızı organize eden bir şema inşa etme girişimimizdir. Ancak bu model veya şema kalıcı, birleşik veya değişmez değildir. Benlik algılarımız durumdan duruma ve hayatımızın bir aşamasından diğerine değişebilir. Benlik kavramı bireyin öz değerlerine dair kendi kendini değerlendirmesi ve kendini nasıl algıladığı şeklinde de ifade edilebilir (Woolfolk, 2016:126).

Benlik kişisel düşüncelerin, değerlerin, çabaların, duyguların ve arzuların içsel ve özel bir alanı olarak tasvir edilir. Yine de bu görüş, sosyologların kişisel kimliğin ve benliğin çerçevesini inceleme biçimiyle çelişmektedir. Sosyoloji, benliğin oluşumunda diğer insanların, daha geniş bir çerçeve ile toplumun, kültürel formların ve ahlaki normların etkisine bakma ihtiyacını gösterir. Özellikle kişilerarası etkileşimin dinamikleriyle ilgilenen sosyologlar için benlik, bireyin ve sosyal dünyanın kesiştiği merkezi bir mekanizma olarak düşünülebilir. Bu nedenle benlik kavramı bireylerin günlük yaşamda rutin olarak yaptıkları durum ve bağlamla ilgili yorumlar ve tanımlarla birlikte tam olarak ele alınmalıdır (Elliott, 2020:39).

Benlik kavramı öğrencilerde çok boyutludur. Bir öğrencinin genel benlik kavramı, akademik ve akademik olmayan benlik kavramları başta olmak üzere daha spesifik alt kavramlardan oluşur ve bu benlik kavramları, matematikte ve yabancı dilde benlik kavramı veya görünüm ve arkadaşlar arasında popülerlik gibi daha spesifik kavramları da kapsamaktadır. Marsh ve arkadaşları akademik alanlarda (sözlü, matematik, problem çözme, sanat, bilgisayar) ve akademik olmayan alanlarda (ör. güvenilirlik, ebeveynlerle ilişkiler, duygusal istikrar) on yedi farklı benlik kavramı tanımlamıştır (Marsh, Craven & Martin, 2006:17).

Benlik saygısı (self-esteem) ve benlik kavramı (self-concept) terimleri farklı anlamlara sahip olsalar da literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Benlik saygısı, bir kişi olarak kendinizden gurur duymayı veya utanmayı içeren genel bir öz-değer yargısıdır. İnsanlar kendilerini olumlu yargıarlarsa- "gördüklerini beğenirlerse"- benlik saygılarının yüksek olduğu söylenebilmektedir (Schunk vd., 2014). Benlik kavramı, kim olduğunuzla ilgili bir algı iken (örneğin, iyi bir atlet olduğunuz inancı) benlik saygısı, genel bir değer veya öz değer duygusudur. Benlik kavramı kim olduğumuzdur, benlik saygısı ise kendimiz hakkında nasıl hissettiğimizdir (O'Mara vd., 2006:181). Benlik kavramının psikoloji alanında önem kazanmasında önemli rol oynayan Carl Rogers'a göre benlik oldukça değişken bir dinamiğe sahiptir. Rogers, benlik kavramındaki değişikliklerden, benliğin sabit bir varlık olmadığı, kişinin hayatındaki deneyimlere verdiği tepkinin bir ürünü olduğu sonucuna varmıştır. Rogers, "Ben (I)" olarak tanımladığı benliğin başkalarıyla ve hayatın çeşitli yönleriyle olan ilişkilerinin ve bu algılara yüklenen değerlerin benliği oluşturduğunu savunmaktadır (Rogers, 1959'dan akt. Thorne, 2003:28).

Daha basite indirgenmiş bir ifadeyle benlik, bulunduğumuz anda bir varlık olarak kavramsallaştırdığımız kendimizdir. Ancak bu kavramsallaştırma, yalnızca geçmişimizi oluşturan binlerce deneyime ve koşullanmaya değil, aynı zamanda her an meydana gelebilecek öngörülemeyen olaylara ve etkileşimlere de bağlıdır. Benliğimizi

bir anda mutlu ve kendinden emin iken bir anda da umutsuz, yetersiz ve morali bozuk olarak deneyimlememiz mümkündür (Thorne, 2003:29). Özetle benlik, geçmiş deneyimlerimize ve çevremiz ile olan etkileşimlerimize dayanarak kendimizi anlık olarak nasıl tanımladığımızdır. Kendimizi tasvir ettiğimiz bir konsepttir. Bu araştırmada görsel iletişim tasarımı bölümü öğrencilerinin benliklerini tanımlamaları için zihin haritaları görsel bir araç olarak kullanılmıştır.

Zihin Haritaları ve Tasarım Süreçleri

Bir zihin haritası, ana kategorilerin merkezi bir görüntüden veya kavramdan yayıldığı ve daha küçük kategorilerin birincil büyük dalların alt dalları olarak tasvir edildiği bir taslaktır. Geleneksel taslak çiziminde olduğu gibi, bir zihin haritası, bilgilerin hiyerarşiler ve kategoriler aracılığıyla düzenlenmesine dayanır. Zihin haritasında, hiyerarşiler ve çağrışımlar, merkezi bir görüntüden serbest akışlı, ancak organize ve tutarlı bir şekilde akar. Merkezi konuyla ilişkili ana konular veya kategoriler, merkez görüntüden akan dallar tarafından yakalanır. Her dal bir anahtar kelime veya görüntü ile etiketlenir (Budd, 2004:36).

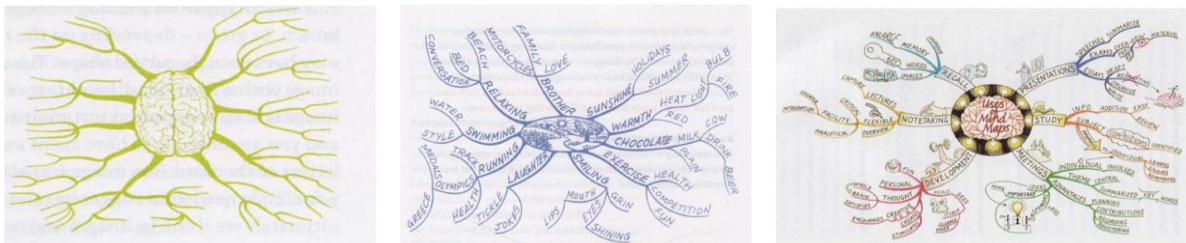
Zihin haritaları, her biri belirli anıları yakalayacak yeni düşünce ve fikirleri teşvik edecek anahtar veya tetikleyici sözcükleri ve görüntüleri kullanarak bilgileri depolamanın (genellikle kâğıt üzerinde), organize etmenin ve önceliklendirmenin grafik, ağ bağlantılı bir yöntemidir. Bir zihin haritasındaki bellek tetikleyicilerinin her biri olayların, fikirlerin ve bilgilerin kilidini açmanın bir yoludur (Buzan, 2006:138).

Grafik ve görsel kullanımı zihin haritalarında önemli bir faktördür. Zihin haritasındaki merkezi noktanın bir görüntü olması önemlidir çünkü beyin için bir görüntü kelimeden daha dikkat çekicidir (Buzan ve Buzan, 1993). Benzer şekilde, dalların boyutlarındaki ve ilişkili kelimelerdeki farklılıklar, çağrışımları güçlendirmek ve vurgu eklemek için kullanılır. Vurgulanması gereken diğer bir özellik de renk kullanımıdır. Geleneksel bir taslak çizimi genellikle tek renklidir, ancak zihin haritaları oluştururken renk kullanımı oldukça önemlidir. Zihin haritalarında organizasyona yardımcı olmak için her ana kategori için ayrı bir renk kullanılabilir. Bu ayrıntılar zihin haritalarını güçlü araçlar haline getirebilir (Buzan ve Buzan, 1993).

Hafıza ve öğrenme üzerine yapılan araştırmalar çağrışımların önemini vurgulamaktadır (Driscoll, 2000). Farklı kategoriler için renk kullanımı da daha güçlü çağrışımlar yapabilir. Bir zihin haritasında vurgu kullanımı, örneğin daha kalın ana dallar ve daha büyük puntolar da bilgilerin hatırlanmasına yardımcı olabilir. Tek anahtar sözcükleri kullanmaya odaklanmak daha geniş bağlantıları teşvik edebilir ve tüm zihin haritasının tek bir kâğıt parçasıyla sınırlandırılması, kişinin tüm resmi bir kerede görmesine ve beynin ek çağrışımları teşvik etmesine olanak tanır (Budd, 2004:38-39).

Dinamik şekli ve biçimi zihin haritasını etkili yapan faktörlerdir. Zihin haritaları tıpkı beyin hücresi şeklinde çizilmiştir ve beyninizi hızlı, verimli şekilde çalışmaya teşvik etmek için tasarlanmıştır. Doğaya baktığımızda da tıpkı insanlar gibi sürekli değişen, yenilenen ve bizimkine benzer bir iletişim yapısına sahip zihin haritaları görürüz. Örneğin bir yaprağın damarlarına veya bir ağacın dallarına her baktığımızda, doğanın beyin hücrelerinin şekillerini yansıtan zihin haritalarını görürüz. Zihin Haritaları, bu doğal yapıların ilhamından ve etkinliğinden yararlanan doğal bir düşünme aracıdır ve özellikle okuma, gözden geçirme, not alma ve sınavları verimli bir şekilde planlamak gibi farklı durumlar için uyarlanabilirler (Buzan, 2006:140).

Zihin haritalarını sıradan not olarak düşünme yöntemlerinden farklı kılan birtakım kavramlar vardır. Bunlar radyan (ışık) düşünme, anahtar kelime kullanma, hiyerarşik düzen, renkleri kullanma ve görsel metafor kullanımı olarak belirtilebilir. İnsan beyni doğrusal, monoton bir şekilde düşünmez. Bunun yerine, anahtar görüntüler ve anahtar sözcüklerdeki merkezi tetik noktalarından başlayarak aynı anda birden çok yönde düşünür, buna radyan düşünme adı verilir. Terimden de anlaşılacağı gibi, düşünceler bir ağacın dalları, bir yaprağın damarları veya kalpten çıkan kan damarları gibi dışa doğru yayılır. Aynı şekilde, bir zihin haritası, merkezi kavramla başlayarak ayrıntıları almak için dışa doğru yayılır ve beyninizin aktivitesini etkili bir şekilde yansıtır. (Buzan, 2006:152) (bkz. Şekil 1).

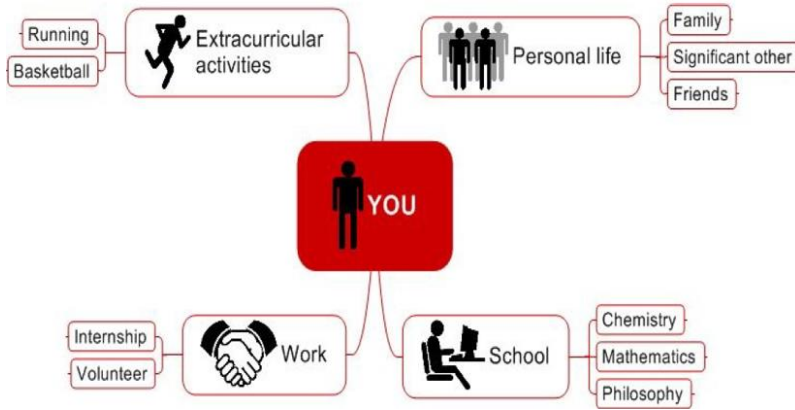
Şekil 1: Zihin haritası tasarım sürecinin gelişimi

Kaynak: Buzan, 2006:154.

Zihin haritalarında görüntüleri kullanmak, daha fazla odak ekleyerek haritayı daha çekici hale getirecektir. Ayrıca zihnini çevrenizdeki dünyaya açmanıza yardımcı olacak ve bu süreçte hem sol beyni hem de sağ beyni uyaracaktır. Merkezi görüntü başına üç veya daha fazla renk kullanılmalıdır çünkü renkler beyninizin monoton olarak gördüğü ve onu uykuya sokan monokrom (tek renkli) görüntülerin aksine hafızayı ve yaratıcılığı harekete geçirir, beyni uyandırır. (Buzan, 2006:154).

Zihin haritaları aynı zamanda kavram haritalama, akış şeması, görsel düşünme, örümcek diyagramı oluşturma, bellek haritalama, anlamsal haritalama ve düşünce ağıyla da bilinir. Görsel harita, bilgi toplamak, oluşturmak, yönetmek ve bilgi alışverişinde bulunmak için kullanılan bir grafik araçtır. Merkezi bir kavram etrafında radyan bir modelde düzenlenmiş ve bağlantılı olan kavramların/konuların, fikirlerin, kelimelerin veya diğer öğelerin uzamsal organizasyonu aracılığıyla bilgiyi temsil eder (Krasnic, 2012:43).

Zihin haritaları uzaktaki çeşitli dalların- alt kavramların- hepsinin gövdeye veya merkezi bir kavrama geri bağlandığı bir ağaç olarak düşünülebilir. Bu görsel haritanın öğeleri, kavramlar arasındaki doğru ve anlamlı bağlantıları temsil etmek amacıyla, kavramların önemine göre sezgisel olarak düzenlenir. Kavramlar tipik olarak, en genel (kapsayıcı) kavramlar merkezi kavrama daha yakın ve daha az genel (daha özel) kavramlar merkezi kavramdan daha uzağa yerleştirilmiş şekilde hiyerarşik bir biçimde temsil edilir. Örneğin, yaşamınızı temsil eden bir görsel harita oluşturmak istenirse (bkz. Şekil 2), merkezi konsept siz olursunuz ve sizinle ilgili bazı temel kavramlara (kişisel yaşam, okul, iş ve ders dışı etkinlikler olabilir) daha fazla dal (alt kavram) ekleyerek görsel haritanızı daha da geliştirebilirsiniz. Görüldüğü gibi, görsel bir harita rastgele düşüncelere ve dağınık içeriğe yapı ve düzen ekleyerek bilgilerin hatırlanmasını ve kullanılmasını kolaylaştırır (Krasnic, 2012:45).

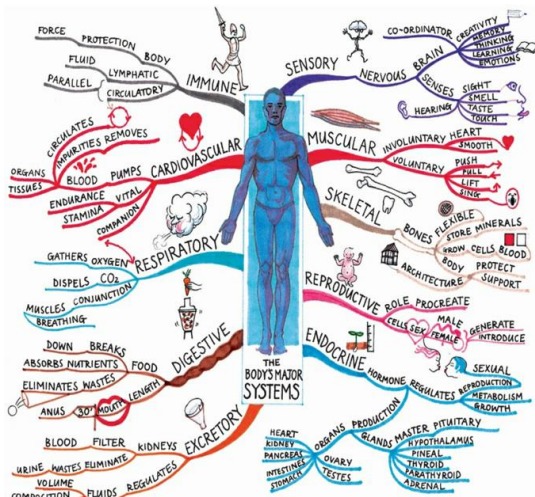
Şekil 2: Benlik odaklı zihin haritası tasarımına bir örnek gelişimi

Kaynak: Krasnic, 2012:45.

Zihin haritalarını oluşturan temel elemanlar şunlardır:

1. Kelimeler (Anahtar kelimeler): Zihin haritası, merkezi kavram olacak olan tek bir kelime ile başlamalıdır. Ardından merkezi kavramla ilgili diğer kelimeler kullanılarak genişletilmektedir. Bu kelimelerin basit olmalı ve haritada gereksiz bir amaç ile kullanılmamalıdır. Mümkün olduğunca az kelime kullanmaya odaklanmalıdır. Zihin haritalarındaki kavramlar paragraflar halinde ifade edilmemelidir. Amaç, bir konuyu kısa, oldukça öz ve bir bakışta anlaşılması kolay bir şekilde ortaya koymaktır.
2. Çizgiler: Çizgiler bir zihin haritasının bağlayıcı elemanlarıdır. Ayrıca, ana kavramı genişletmek için kullanılan kelimeleri vurgulamaya da yardımcı olurlar. Bağlantılı düşünceleri temsil eden kelimeler yazıldıktan sonra çizgiler ile ana konseptle bağlanmalıdır.
3. Şekiller: Şekiller, zihin haritasında kelimelerle destekleyici görsel eleman olarak veya onların yerine geçecek şekilde kullanılabilirler. Farklı fikirleri ayırmak veya benzer fikirleri bir araya toplamak için kullanılacak araçlardır. Mümkün olduğunca şekilleri zihin haritasına dahil etmeye çalışılmalıdır.
4. Semboller ve Resimler: Bir zihin haritası görsel bir araç olduğundan, kelimeler, şekiller ve çizgilerle semboller ve görüntüleri birleştirmek önemlidir. Farklı fikirleri ve kavramları nasıl temsil ederken yaratıcı fikirler kullanmak haritanın dikkat çekmesini sağlamaktadır.
5. Renkler: Zihin haritasında farklı renklerin kullanımı etkili bir unsurdur. Renkler, zihin haritasını oluştururken akla gelen fikirleri ve kavramları gruplamak ve bunları vurgulamak için kullanılmaktadır. Zihin haritalarının çok renkli yaratımlar olması beklenir, bu nedenle renk kullanmaktan çekinilmemelidir (bkz. Şekil 3).

Etkili bir zihin haritası oluşturmak için küme yapısını takip etmek önemli olsa da onu kişisel tercihlere göre tasarlamak da aynı derecede önemlidir. Zihin haritasının amacı bilgiyi analiz etmektir, ancak ilk bakışta bilgi

Şekil 4: Zihin haritasında görsel metafor kullanımına örnek
Kaynak: Buzan, 2006:178.

YÖNTEM

Bu çalışma 2022-2023 yılı Güz döneminde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü ikinci sınıf öğrencileri ile Sunum Tasarımı dersi kapsamında yürütülmüştür. Çalışmalar üç haftalık süre içinde tamamlanmıştır. İlk derste öğrencilere zihin haritaları hakkında bilgi verilmiş, ders boyunca uygulamalı olarak tasarım süreci gösterilmiştir. İlk hafta sonunda her öğrenci kişisel haritasının eskizini tamamlamıştır. Üretilen eskizler üzerinde öğrenciler ile birebir beyin fırtınası yapılarak öğrencinin benlik özelliklerini vurgulayacak olan kavram kararlaştırılıp, bu kavramın haritanın genelinde uygulanması istenmiştir. Üçüncü hafta tamamlanan haritalar üzerinde son kritikler verilmiştir. Çalışma süresince gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Araştırma süresi sonunda çalışmaya katılan öğrencilerin tamamladıkları kişisel zihin haritalarının bu bilimsel araştırmada kullanılacağı bilgisini içeren gönüllülük esasına dayalı bilgilendirilmiş onam formu öğrencilere sunulmuş ve öğrencilerden imzalı onam formları alınmıştır. Çalışmaya güz döneminde sunum tasarımı dersini alan toplamda 63 öğrenci dahil olmuştur. Bu araştırmanın yapılabilmesi için 23.11.2022 tarih ve 2022-1226 sayılı karar ile ilgili kurumdan gerekli etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Zihin haritası tasarımı, elemanları ve oluşturma adımları hakkında bilgi verilen araştırma grubundan odak noktasında kendilerinin yer aldığı kişisel zihin haritalarını üretmeleri istenmiştir. Aşağıda çalışmaya katılan görsel iletişim tasarımı bölümü öğrencilerinin tamamlamış oldukları kişisel zihin haritası tasarımlarından örnekler paylaşılmaktadır. Seçilen kişisel zihin haritaları incelenerek çalışma genelinde kullanılan temel konsept ve içerdiği kavramlar belirlenmiş, her bir öğrenci çalışması için analiz tablosu oluşturulmuştur. Tablolardaki bilgiler çalışmanın sonuç kısmında ele alınmıştır.

Şekil 5: Öğrenci Çalışması
Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 1: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Hatıra kağıtları
Kavramlar	Doğüstü olaylara merak Mimari / kız kulesi Gezmek Çizim yapmak (suluboya) Türk kahvesi / koku ve fal bakmak Film izlemek Moda Hayvan sevgisi Çocukluk hatıraları ve retro nesneler
Teknik	Kolaj ve illüstrasyon

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 6: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 2: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Zihin pencereleri
Kavramlar	Müze gezmek Kitap okumak Evcil hayvanlar Resim yapmak (suluboya) Bitki yetiştirmek Film izlemek Dekorasyon, Spor / karate, voleybol, masa tenisi
Teknik	Suluboya ile illüstrasyon ve kolaj

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 7: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 3: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Takı çekmecesı
Kavramlar	Dans etmek/ aa, Takılar, Yemek yemek Tatil yapmak Şarkı söylemek Spor yapmak Kediler Taraftar / Takım tutmak
Teknik	İllüstrasyon ve akrilik boya

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 8: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 4: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Fotoğraf Makinası
Kavramlar	Film/ dizi izlemek Spor yapmak Seyahat etmek Yemek yapmak Fotoğraf çekmek Kitap okumak Tiyatro
Teknik	İllüstrasyon, marker ile boyama

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 9: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 5: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Yıldız Haritası
Kavramlar	Doğa Yemek Sinema Seyahat etmek Alışveriş Fotoğraf çekmek Eğlence Tiyatro Müzik
Teknik	İllüstrasyon, kolaj ve ahşap çubuklar

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 10: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 6: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Bilgisayar oyunu / Valorant
Kavramlar	Oyun oynamak Spor Film/ dizi Çizim Öfke Doğa / hava, ateş, ağaç Müzik/ rock, rap
Teknik	İllüstrasyon, marker ve mürekkep ile boyama

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 11: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 7: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Kamp alanı
Kavramlar	Ev çadır Kamp, Kamp malzemeleri/ Ateş yakmak Müzik Sinema Kahve Yemek Doğa gezisi
Teknik	İllüstrasyon, akrilik boy

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 12: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 8: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Ben ağacı
Kavramlar	Tasarım Müzik / arabesk Çizim Eğlence Kişisel bakım/ kıvrık saç Dizi / film Konsol oyunu Kahve içmek
Teknik	İllüstrasyon, marker ile boyama

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 13: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 9: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Medusa
Kavramlar	Kişisel özellikler / duygular Dizi film izlemek Arkadaşlık Kamp yapmak/ seyahat Yemek Dizi film
Teknik	İllüstrasyon, marker

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 14: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 10: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Bitmojiler
Kavramlar	Oyun / Voleybol Uzay / Satürn Yemek Dans / tango Müzik / gitar, elektronik Film izlemek Fotoğraf
Teknik	Kolaj ve çizim

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

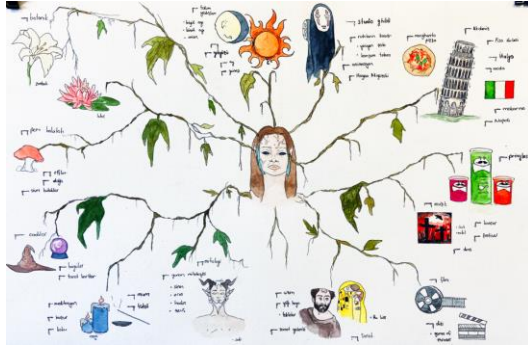
Şekil 15: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 11: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Vampir avı
Kavramlar	Mitoloji, Vampirler Film/ dizi izlemek Müzik Eğlence Sanat Spor Tiyatro
Teknik	Fon karton üzerine ip ve kolaj

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Şekil 16: Öğrenci Çalışması

Kaynak: Kişisel arşiv,2022.

Tablo 12: Öğrenci Çalışması Analizi

Temel konsept	Sarmaşık
Kavramlar	Vampirler Film/ dizi izlemek Müzik Eğlence Sanat Spor Tiyatro
Teknik	Suluboya ile illüstrasyon

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

SONUÇ

Benlik kavramı bireylerin kendisi ile ilgili olan nitelik ve görüşleri yansıtır. Benlik kavramı kim olduğumuza dair zihinsel bir resimdir ve kendimizle ilgili düşünceleri, algıları ve deneyimleri yansıtan bir şemadır. Zihin haritaları psikolojide soyut bir kavram olarak ele alınan benlik kavramının görsel bir form halinde somutlaştırılması için kullanılabilecek etkili bir yöntemdir. Zihin haritaları odak noktasında araştırılan konunun yer aldığı merkezden dışa doğru dallanarak büyüyen hiyerarşik bir görsel not alma biçimidir. Bu çalışmada benlik kavramı ve zihin haritaları kesişimde kişisel haritalar tasarlanmıştır. Araştırma grubunu oluşturan görsel iletişim tasarımı öğrencilerinden haritaların tasarımında temel tasarım ilke ve elemanlarından yararlanmaları ve içeriğin yanında estetik görsel sonuçlara ulaşmaları beklenmiştir.

Araştırma süresince yapılan gözlemler sonucunda öğrencilerin zihin haritalarında görsel elemanlar ve kavramlar ile benliklerini yansıtmada özgün biçimlere ulaşabildikleri görülmüştür. Öğrenciler kişisel haritalarında yıldız haritası, sarmaşık, takı çekmeces, Medusa, pencereler gibi temel konseptler kullanmıştır. Bu konseptlerin her biri zihin haritalarının ağ yapısını karşılamak üzere bilinçli olarak tercih edilmiştir. Yıldız haritasında ahşap çubuklar, sarmaşıktaki dallar, Medusanın saçları, takı çekmesindeki zincirler ve pencereler etrafındaki borular kavramları birbirine bağlayan çizgisel elemanların yerini tutmaktadır. Birçok öğrenci çalışmasında illüstratif tasvirler yer almıştır. İllüstrasyon alanında yeterli olmadığını düşünen öğrenciler kolaj tekniğine yönelmiştir. Yazılan kavramların okunur olması önemli bir ölçüt olarak belirlendiği için bazı haritalarda el yazısı yerine dijital ortamda üretilen metinler çıktı alınarak kolaj tekniği ile haritaya eklenmiştir.

Bazı çalışmalarda öğrenciler kendilerini tasvir etmek üzere bitmojiler kullanmıştır. Bitmoji, Toronto merkezli bir medya ve teknoloji şirketi olan Bitstrips'in 2007'de kuruluşundan bu yana tasarladığı Bitmoji uygulamasından geliştirilen bir dizi özelleştirilebilir avatardır. Snapchat'ten gmail'e kadar farklı web tabanlı hizmetlerde kullanabilmektedir. Başka bir deyişle, Bitmoji daha kişiselleştirilmiş bir emojidir ve kullanıcıların kendilerine benzeyen kendi karakterlerini özelleştirmelerine olanak tanır. Bu anlamda Bitmoji, insanların kendilerinin küçük çizgi film versiyonlarını oluşturmak için kullandıkları ve daha sonra çeşitli sosyal medya hesaplarında kullandıkları

bir sosyal medya uygulamasıdır. Bitmoji, kullanıcılara farklı alt yazılar ve duygularla avatarlarının çeşitli versiyonlarını sunar. Kullanıcılar bir öz çekim ile uygulamanın kendisi, çeşitli öğretim senaryoları ve ihtiyaçları için otomatik olarak farklı avatarlar oluşturabilir. Kullanıcılar ayrıca bitmoji avatarlarının kıyafetlerini değiştirerek görünümünü değiştirebilir (Chung ve Li, 2022:2). Bitmojilerin kişiselleştirilebilir olması öğrencilerin benlik tasvirini kolaylaştıran bir etken olmuştur.

Çalışma tekniğinde serbest bırakılan öğrenciler dijital veya suluboya, kolaj gibi farklı teknikler kullanmıştır. Çalışmaya bütün öğrenciler kâğıt üzerinde başladığı halde dijital tasarım programlarını kullanarak daha hızlı bir şekilde ilerleyen öğrenciler olmuştur. Teknolojideki yenilik ve gelişmeler öğrencilerin hem tasarım süreçlerinde hem de kişisel haritalarında etkili olmuştur.

Bu araştırmada tamamlanan haritaların her birinde özgün bir konsept kullanıldığı ve bu konseptin haritanın sahibini yansıttığı görülmüştür. Haritaların üzerinde isim yazmadan öğrenciler illüstratif metotla veya kolaj gibi farklı teknikler ile benliklerini yansıtabilmiştir. Konsept seçiminde zihin haritasının dallanan yapısına yaratıcı bir çözüm geliştirmeye müsait olmasına dikkat edilmiştir. Haritalarda öğrencilerin hobileri ve keyif aldıkları kavramları çoğunlukta kullandıkları görülmüştür. Olumsuz kavramlardan kaçınılmıştır. Öğrenciler teknik anlamda serbest bırakılmalarına rağmen sayısal ortam yerine kâğıt ve karton üzerine çalışmayı çoğunlukla tercih etmişlerdir ancak bitmojiler gibi teknolojik yararlanımları da kolaj ile birleştirerek melez çalışmalar geliştirmişlerdir. Araştırma sonucunda kişisel zihin haritaları tasarlanmanın görsel iletişim tasarımı bölümü öğrencilerinin benlik farkındalığını arttıran bir süreç olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Baldwin, M. (2013). *The Use of Self in Therapy*. NY: Taylor & Francis.
- Budd, J. W. (2004). Mind Maps as Classroom Exercises, *The Journal of Economic Education*, 35(1):35-46.
- Buzan, T. (2006). *The Buzan Study Skills Handbook: The Shortcut to Success in Your Studies with Mind Mapping, Speed Reading and Winning Memory Techniques*. Edinburgh: BBC Active.
- Buzan, T. and Buzan, B. (1993). *The Mind Map book: How to use radiant thinking to maximize your brain's untapped potential*. New York: Plume.
- Buzan, T. & Abbott, S. (2006). *The Ultimate Book of Mind Maps*. UK: Harper Collins Publishers.
- Chung, S. K. & Li, D. (2022). Building Bitmoji Art Rooms Amid the COVID-19 Pandemic. *The International Journal of Arts Education*, 20(1).
- Driscoll, M. P. (2000). *Psychology of learning for instruction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Elliott, A. (2020). *Concepts of the Self (Key Concepts)*. USA: Polity Press.
- Krasnic, T. (2012). *How To Study With Mind Maps*. E-book: Concise Books.
- Mapman, M. (2013). *Learn With MindMaps How To Enhance Your Memory, Take Better Notes, Boost Your Creativity, And Gain An Edge In Work Or School*. River Styx Publishing.
- Marsh, H. W., Craven, R. G., & Martin, A. (2006). *What is the nature of self-esteem: Unidimensional and multidimensional perspectives. Self-esteem: Issues and answers*. New York, NY: Psychology Press.
- O'Mara, A. J., Marsh, H. W., Craven, R. G., & Debus, R. L. (2006). Do self-concept interventions make a difference? A synergistic blend of construct validation and meta-analysis. *Educational Psychologist*, s.181–206.
- Pajares, F. & Schunk, D. H. (2001). *Self-Beliefs and School Success: Self-efficacy, Self-Concept, and School Achievement*. London: Ablex Publishing.
- Roccatagliata, G. (1986). *A History of Ancient Psychiatry*. New York: Greenwood.
- Rogers, C.R. (1959). A theory of therapy, personality and interpersonal relationships as developed in the client-centered framework. *Psychology: a Study of Science*, Vol. III. Formulations of the Person and the Social Context. New York: McGraw-Hill. s.184–256.
- Schunk, D. H., Meece, J. L., & Pintrich, P. R. (2014). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. Columbus, OH: Pearson.
- Thorne, B. (2003). *Carl Rogers*. London: Sage Publications.
- Woolfolk, A. (2016). *Educational Psychology*. London: Pearson Education Limited.